

KÄRLEKSSORGENS POETIKER

Martina Moliis-Mellbergs syskonsamlingar *Falk* och *pisces szn* utgör två svar på en och samma hjärtesorg. Stramt, metaforiskt och kontrollerat ställs mot förtvivlans och smärtans ocensurerade flöde. Rebecka Kärde läser en diktning som konsekvent är lojal mot känslan. Men blir det poesi som känns eller ens intresserar?

[Lyssna på recensionen? Klicka på pilen!]

I våras gav finlandssvenska Martina Moliis-Mellberg ut diktsamlingen *falk*. För knappt en månad sedan kom ännu en bok, *pisces szn*. Formmässigt två motpoler: *pisces szn* är en flödande och pratig historia om att bli dumpad, omedelbar som en poplåt, medan den avskalade *falk* innehåller långt färre ord än den här recensionen. Ändå kan man kalla dem för variationer på samma tema. Det är nämligen svårt att se dem som annat än representationer av två olika strategier för att närma sig samma grundfrågor: ensamhet, överlevnad, livet innan och efter en förlorad kärlek.

Låt oss börja från början, med *falk*. Själva boken är stor som en hand och består med enstaka undantag av treradingar. De tre första sidorna ser ut så här:

**en stad sjunker undan
ger efter för lager av tid
ur kollapsen stiger**

förlorade kustlinjer

anlete konstruktion en falk vid horisonten

**jag ser mig själv sköljas upp på en strand
otyglat vatten i lungorna
skrapmärken på halsen där gälarna satt**

En stad "sjunker undan", en kustlinje är "förlorad". Borta är också förmågan att andas under vatten. Det omedelbart introducerade diktjaget föds ut på en strand, som snarare än att vara en solig sådan präglas av stenig, ogästvänlig östersjöhet. Diktjaget betraktar sig själv utifrån, som om det i samma ögonblick befinner sig både på och ovanför stranden, i och nedanför falken.

Anslaget etablerar den färgskala och de motiv som med jämna mellanrum dyker upp genom hela texten. Vi vet inte exakt vad som föregått uppspolningen på stranden, annat än att det uppenbarligen rör sig om en form av olycka, ett skeppsbrott: "vrakdelar sönderfall". Jagets bild av tiden innan är ofullständig: "minnena rullar runt i bröstet / tar form / vrängs"; "fragment av det som varit och som blir". Gränsen mellan detta föregående tillstånd och den nya strandtillvaron är inte tydlig: "vad som blev kvar i djupet / vad jag lämnade och vad som lämnade mig / det är sådant tiden får utvisa".

Någon genomgående rytm kan inte urskiljas i treradingarna. Ofta saknas predikat eller andra bärande satsdelar. Det är som om orden stötts ut ur den mörbultade kroppen, flimrar förbi utan sammanhang, bärgade ur det förgångna på ett halvt om halvt godtyckligt vis. Här finns ögon, speglar och andra ord som konnoterar syn. Men detta seende är splittrat, uppfattar bara brottstycken av verkligheten. Den återkommande falken är allt som oftast flyende, dold av det förflutna: "dagarna sköljer genom mina ögon / skymmer / den vattrade fjäderdräkten och vingspannet".

Med små medel målas miljöerna upp. Man föreställer sig en sorts Bergman-landskap, kargt och svartvitt, Hovs Hallar eller Fårö, klippor, vind:

**oceanöga
söker sig uppåt
letar efter ett rörligt fäste**

Oceanögat dyker upp på nytt i *piscis szn*, i form av Billie Eilish-låten "Ocean Eyes". Titeln lånar namn till den första av de tre avsnitt som de sjuttio två sidorna är indelade i. Även här börjar allting med tid och förlust:

grät innan kl 7 vad var det du sa om tiden allt ordnar sig men sen när du ringde ngt gick sönder en tvekan och jag förstod att jag kommer förlora

du sa det finns så mkt att tänka på kan inte vara i ett förhållande nu vill inte vara ansvarig inför dig och det lät som nu lämnar jag dig fast du sa jag finns kvar och jag slutade aldrig höra det vad du än sa sen

/.../

I den här stilen, i talspråkssjok utan skiljetecken, fortsätter texten. Tonfallet påminner mer om snackigheten hos svenskspråkiga samtidspoeter som Hanna Rajs Lara än om vrakspillrorna i *falk*. Samtidigt ger *pisces szn*, precis som sitt syskon, tydligt intryck av att komma nästan oförmedlat från en människokropp. Den här gången verkar raderna panikslaget framsnyftade. Man läser dem i ett enda andetag:

/.../

jag textade dig och vi bestämde att vi skulle ringas och sen textade du har migrän och sen textade du somnade tidigt och sen textade du ska iväg om en stund och sen textade du får besök och sen textade du måste jobba och sen textade du kanske bättre en annan gång

och jag sa att jag förstod och jag förstår jag känner att jag förstår precis allt men ibland vill jag bara att du ska längta efter mig mer än allt annat i ditt huvud jag vill vara viktigast en stund det är själviskt jag vet men vad fan

/.../

Objektet för begäret är titelns "pisces", en yngre kvinna i Stockholm som diktjaget till en början har ett kärleksförhållande med. Att denna alltigenom ojämlika relation kommer att ta slut, *har* tagit slut, framgår som sagt redan på första sidan. Texten lever sig in i det som varit utan att förespegla annat än att det rör sig om en formellt avslutad affär, som emellertid fortsätter plåga den dumpade. Kärlekssorgen är bottenlös, frågorna de gamla vanliga: Måste det vara så här? Vad gjorde jag för fel? När slutade du älska mig, kan du inte börja igen?

Diktjaget gråter, ältar, scrollar tillbaka i exets instagramflöde, följer hennes Spotify-listor, radar upp minnen, dofter, låtar. Hon läser horoskop och söker postironisk tröst i att exet är fisk, hon själv lejon, en tydligen dödsdömd kombination. Hon talar med vänner, framför allt med en Hannah, och med psykiatrin: "kom hem och skrev till en läkare hon svarade genast öka dosen". Mittenavsnittet "Deep End" prövar en aningen mer besinnad takt, med radbrytningar och ojämn högermarginal. Inte heller det hjälper:

du är havet sa jag

**minns du det
jag säger det igen
du är havet**
/.../

Havet, alltså. Hos Moliis-Mellberg tycks det ibland fungera som en metafor för den älskade (knuten ytterligare till det genom sitt stjärntecken). Havet slukar, omfamnar, kastar sedan och skoningslöst upp en på land. Samtidigt äger detta hav en desto mer konkret funktion i det att det ligger *mellan* diktjaget och flickvännen. De måste åka över Östersjön för att ses. Känslan är att denna resa bara sker åt ett enda håll: det är jaget som besöker exet i Stockholm, inte tvärtom.

Att försöka kartlägga havets exakta funktion i texterna verkar dock inte meningsfullt. Dess roll skiftar konstant, och att bilden i sig är så pass sliten att den kan fyllas med vad som helst är en del av poängen. Havet är lika mycket kliché som den olyckliga kärleken.

Frågan är hur man poetiskt skildrar, uttrycker eller återspeglar en så förutsägbar erfarenhet. Ja, är det ens en erfarenhet? Hur finna det subjektiva i något så ritualiserat som hjärtesorg? Den är ju alltid likadan, alltid lika för omgivningen tröttsam, och det är dess förbannelse – att vi har så svårt att sympatisera med någon som ältar sitt ex. Att vara olyckligt kär är att kräva rättvisa på ett område där det inte finns någon. (Och är det inte på sätt och vis *det*, insikten om att det man så starkt känner måste tyglas, som är det verkligt plågsamma? Väntan på att det som sliter en itu ska gå över.)

Moliis-Mellberg försöker inte ta sig ur den estetiskt komplicerade belägenheten. Snarare vill hon utnyttja den, liksom trycka gasen i botten i stället för att plocka isär motorn. Om klichén är det enda som står till buds får det helt enkelt vara så, verkar resonemanget vara. Följaktligen, för att understryka den ogarderade hållningen (jag kan inte annat!), är dikten full av referenser till poplåtar och metaforer som den ovan. Textens existensberättigande tycks på så vis ligga i den personliga, känslomässiga nödvändighet ur vilken den är skriven men som för läsaren alltså är svår att träda in i. Den som *inte* är olyckligt kär ser ju framför allt klichéerna.

Särskilt framstår det så när man jämför den med *falk*. Då och då händer det nämligen att de båda böckerna aktivt korresponderar med varandra. Exempelvis återkommer den näst sista sidan i *falk* i vagt modifierad form i *pisces szn*. Det som i *falk* heter "samlar alla minnen / knyter varsamt runt en sten / sänker ner i ögat" får i den senare boken både avsändare och mottagare: "jag samlar alla minnen / jag knyter dem varsamt runt en sten / jag sänker dem ner i dina ögon".

Förändringen är betydelsefull. Den går i linje med en sorts förenklad läsart som böckerna själva bjuder in till, enligt vilken *pisces szn* säger rakt ut det som i *falk* uttrycks metaforiskt. Enligt denna läsart framstår bilderna i *falk* som rent

symboliska, som gåtor med rätta och felaktiga svar. Men i *pisces szn* talar poeten ur skägget: hallå, det finns ingen falk, det är *mitt* hjärta som är krossat, det är *jag* som lider!

Jag tror inte att den tolkningen gör någon av böckerna en tjänst. Men frågan är om de låter sig läsas utan att de i sammanhanget banala begreppen "sanning" och "lögn" ("upplevt" och "påhittat") ska operationaliseras på ett alltför tvådimensionellt sätt. Dessvärre betvivlar jag det. Framför allt *pisces szn* känns en aning olagrad i sin tilltro till den rena identifikationen. Det explicita tematiserandet av ämnets platthet går inte tillräckligt långt för att överskrida denna platthet.

Kanske skulle boken därför ha tjänat på att vara betydligt längre. Det mest intressanta är ju besattheten: att den skildrar en "kärlek" som har mycket litet med den älskades person att göra. Om detta fick uppta ytterligare några hundra sidor hade kanske någonting bortom det rent privata ("jag blottar mig") satts på spel. Effekten hade kunnat bli obehaglig, skrämmande – och därför desto mer fascinerande.

falk

Martina Moliis-Mellberg
Schildt & Söderströms, 2021

pisces szn

Martina Moliis-Mellberg
Schildt & Söderströms, 2021

Författarfoto: Helen Korpak